

אוצר הנפש

לקט משיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א בנושאי נפש ומידות

עלון מס' 20

תצוה תשע"א

עצם הנשמה

פרשת תצוה נקראת סמוך ל-ז' באדר - יום הולדת ופטירת משה רבנו. מפליא שזו הפרשה היחידה לאחר הולדת משה ששמו לא נזכר בה כלל. החסידות מסבירה כי דווקא הפרשה ממנה 'נעלם' שמו של משה היא הפרשה הקשורה ביותר עם עצמותו של משה רבנו. שם האדם מאפשר לזולת להתייחס אליו. מצד האדם עצמו אין לשם כל חשיבות, וכשהוא נמצא בינו לבין עצמו אין הוא משתמש בשמו. באופן רחב יותר השם מגדיר את היחס של האדם לעולם, ובמדרגה הגבוהה ביותר יחס זה הוא הגדרת שליחותו של האדם לעולם - אלא שיחס זה אינו עצמי ומהותי לנשמה. מעידה על כך העובדה ששמו של האדם משתנה מגלגול לגלגול, ועד שגם משה רבנו עצמו חוזר לעולם "בכל דרא ודרא" בשם אחר - ביציאת מצרים הוא קרוי משה, בדורות התנאים הוא קרוי שמעון (רשב"י) וכך משתנה שמו מדור לדור. ההתייחסות לאדם עצמו ולא רק לשמו מעידה על התייחסות עמוקה - התייחסות לעצם האדם כמות שהוא ולא לשם המאיר ומתגלה ממנו אל הזולת. כך הזכרת משה רבנו בשם יוצרת ריחוק ומאפשרת יחס רק לחלק הגלוי של נשמתו. לעומת זאת ההתייחסות הישירה למשה ללא קריאה בשם "ואתה תצווה... וייקחו אליך" - היא פנייה לעצם נשמתו. ("מעייין גנים")

עולמות-נשמות-אלקות

לפי שיטת הבעל שם טוב כל מציאות חייבת להיות מורכבת משלושה מימדים: ראש-תוך-סוף או עולמות-נשמות-אלקות. לכל דבר יש מימד טבעי-עולמי (הרגליים, הסוף), מימד פנימי-נשמתי (התוך), ומימד שלישי השורה על גבי שני המימדים - המימד האלקי (הראש). זהו הכלל הגדול של הבנת המציאות לפי החסידות.

מונחים אלו מקבילים ישירות למונחים **הכנעה-הבדלה-המתקה**. יש עבודה כללית של להיכנע בנפש, אחר כך צריך להיבדל, שהטוב יתגלה ויבדל מהרע; ואחר כך כאשר הטוב כל כך מתגבר ומתעצם, הוא מסוגל להמתיק את הרע ולהפכו לטוב - המתקה.

כל עוד שהאדם לא מסוגל לברר את עצמו, הוא חייב להיות בהכנעה אשר תכשירו ותביאו לרגע של ההבדלה. על האדם להכיר את מקומו, כמ"ש "איזהו חכם המכיר את מקומו", לדעת שהוא מעורב בטוב ורע, ואינו יכול לצאת ממצבו בבת-אחת. כמו כן, מי שיש לו תסביך, כלומר שהוא חי בערבוביה, כמה כוחות פועלים אצלו בבלבול עליו להנמיך את עצמו מאד מאד. אין לו מה לעשות, פרט לשתיקה וכניעה. הכנעה צריכה להיות מול מישוהו. אם זו הכנעה עם אמונה, היא צריכה להיות מול ה'.

פירוש **ההכנעה** היא שהאדם יודה במצבו. השתיקה אינה בריחה עצמית, היא הפוכה מהדחקה. הדחקה נובעת מכך שהאדם לא מסוגל לקבל אשמה ולכן הוא מדחיקה, בדרך כלל באופן לא מודע. הכנעה היא הודאה, קבלה, והנמכה גמורה של האדם.

כאשר ההכנעה ראויה, אז מגיע רגע של **הבדלה**. לפתע הטוב (ובכל אחד יש טוב) יוצא, מתרומם ומשתחרר מה'ידיים' של הרע, שתופסות ומבלבלות את הטוב. השחרור הוא כמו יציאת מצרים, שבה ישנה בריחה מהרע בלי רצון להכירו, אך זו אינה התכלית הסופית.

התכלית היא **המתקה**, שהטוב הנבדל כל כך יתעצם, עד שיוכל לחזור למקום ממנו יצא. הדבר דומה לבעל תשובה שפרש לגמרי מהסביבה שגדל בה. ברגע שהכיר את האמת, ברח לגמרי מעברו, אבל אם הוא מספיק חזק, אז אומרים לו "שוב!". תפקידו לחזור ולהיכנס לאותה סביבה קודמת שבה גדל, לאותה מנטליות, להפכה ולהמתיקה.

ההכנעה, אם כן, מתקנת את העולמות. ההבדלה היא גילוי הנשמה היהודית, היוצאת מגלותה ונגאלת. ולבסוף, כדי להמתיק את המציאות, יש לגלות את האור האלוקי.

("אוצר הנפש" א')

פרצוף העבודה (חלק ב')

לרוץ ('רצוא') אל הנסתר והבלתי ידוע - 'עבודת הנפש'

בספירת הכתר

בפרשת קרח ישנו ביטוי בן שלוש מילים - "ועבד הלוי הוא". כיצד מתפרש ביטוי זה בזהר הקדוש ובחסידות? "הלוי" הוא עיקר עמוד **העבודה** - העמוד השמאלי בשלושת הקווים: כאשר תורה (אמצע) עבודה (שמאל) וגמ"ח (ימין). אם כי שעבודה בכלל שייכת לקו השמאל, קיימת גם עבודה של תורה בקו האמצעי וגם עבודה של גמ"ח בקו ימין.

למה הכוונה במילה "הוא", שנראית במבט ראשון כמיותרת? המילה "הוא" היא לשון **נסתר**, רמז לכתר, החלק הלא מודע בנפש. כתוב שהלוי בעבודתו עולה ומגיע לנסתר. מה זאת אומרת בפנימיות? יש אדם שנמצא בתוך איזו מסגרת - אפילו מסגרת של קודש נקראת עדיין מצרים של קדושה - ושם הוא מסתדר פחות או יותר, אבל אין לו שאיפות גדולות לפרוץ, לחפש אופקים חדשים, להגיע לנסתר, למקומות לא מוכרים. גם בנפש האדם ישנם אזורים רוחניים בעולמות העליונים, שאינם מוכרים, אינם ידועים (לא מודע=לא מוכר=כתר) לו כלל. **הכתר** הוא בתחילה אזור **נכרי** בלתי מוכר, אך על ידי עבודה בנפש סופו להתגלות במודע, להפוך להיות מוכר. ודאי שיש אין סוף שטח בלתי ידוע. יהודי שאין לו בנפש שאיפה לא להסתפק בידוע, במוכר לו - בסביבה הביתית שבה הוא מסתדר טוב, מי שלא שואף לפרוץ הלאה ולא נמשך אל הנסתר - זו בעיה נפשית. וככל הנראה שיש לו בעיה בכתר, בעיה עמוקה מאוד בנפש.

להפך, יש להימשך לנסתר, כמו מי שרוצה ללמוד קבלה וחסידות. אבל יש אחד שפוחד מזה, או סתם לא נמשך לכך. נוח לו בעולם שלו, בעולם הנגלה, והוא אינו מחפש אופקים חדשים. הוא רק רוצה שיהיה לו טוב כאן, בתוך המוכר, ומסתמא לא יהיה טוב כרצונו. גם אין לו שום מושג מדוע לא הולך לו (זו בעיה שמאפיינת במיוחד נשים). המקרה הכי גרוע הוא אדם אפאטי שאין לו כלל שום רצונות ושום חשק לכלום, שום **רצוא**. הפיתרון לבעיית האפאטיות שלו הוא התקשרות לכתר, ל"ועבד הלוי הוא".

(י"ג אב תשס"ט)

אותיות מחכימות: ארון - נורא

ארון הברית היה הגילוי הנורא ביותר של האלוקות בעולם.

סירובו של רבי יחיאל מיכל לבעש"ט (חלק ה')

אנשי עיר אחת הפצירו בבעש"ט שישפיע על תלמידו רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב שיקבל עליו את עול הרבנות בעירם. הבעש"ט הפציר בתלמידו מאד, אך דבריו בעניין זה לא הועילו ורבי יחיאל מיכל מזלוטשוב לא הושפע מהם. הבעש"ט אמר לו: "אם לא תשמע לדברי תאבד את העולם הזה ואת העולם הבא!". השיב רבי יחיאל מיכל: "אף אם אהיה אבוד משני העולמות לא אקבל עלי שררת רבנות אשר לא נכונה עבורי". אז אמר לו הבעש"ט בשמחה: "ברוך אתה לה' וברוך טעמך. באתי רק לנסותך לדעת את אשר בלבך כדי להטיבך באחריתך".

לתקן את הדעה של בעל המאה

כיצד יודע הבעש"ט שעליו לנסות את תלמידו ?

יש על כך שתי תשובות. ברמה הגבוהה ניתן לומר כי הוא נענה פשוט לבקשה של אחרים. אצל הבעש"ט כל דבר הוא איתות להשגחה פרטית. כל שכן אם הגיעה אליו משלחת שלימה של אנשים חשובים מעיר גדולה כדי לבקשו להפציר בתלמידו, אף על פי שהוא יודע שאין הדבר נכון עבורו, זהו איתות משמים שיש להיענות להם כדי לראות איך יגיב התלמיד.

ברמה הנמוכה יותר ניתן לומר כי האנשים הללו הם גבירים תומכי תורה ולעתים קשה לטרב לבקשתם. לכאורה הדבר פסול לגמרי ומנוגד בתכלית לאמיתתה של תורה. אך יש להתבונן במאמר הגמרא "רבי מכבד עשירים". אין הכוונה שרבי סתם נתן לעשירים התייחסות שהרי גם עניים יש לכבד. הכוונה היא שהוא החזיק בדעתם עד כדי כך שפעל לא כפי שרצה באמת. הוא נתן להם כביכול להשפיע עליו ונתן בכך גושפנקא למשפט העממי "בעל המאה הוא בעל הדעה". חז"ל אומרים בפשטות שרבי כיבד את דעת העשירים בגלל כספם. העובדה שאדם עשיר מעידה על כך שיש לו דעות שיש לקבלן. כך ניתן להוציא מהעשיר כספים עבור תכלית קדושה. קיימות שתי דרכים לתיקון דעות:

ניתן לתקן דעה של אדם משובש בדעתו על ידי הסבר בטוב טעם ודעת של טעותו. יש להסביר לו שהוא טועה בעניין מסוים ושעליו לנהוג באופן כזה וכזה. אבל אם האדם יצא לגמרי מדעתו לא תעזור לו השיטה השכלית הרגילה. במצב כזה יש 'לשחק' עמו כמו בסיפור הידוע של רבי נחמן מברסלב ה'אינדיקי' (תרנגול הודו). רבי נחמן מספר על בן מלך שנטרפה עליו דעתו והוא נכנס מתחת לשולחן בחושבו שהוא תרנגול הודו וכך התנהג. כל החכמים שניסו לשכנע אותו בטעותו לא הועילו עד שהגיע החכם האמיתי שהתחפש כמיהו לתרנגול הודו ונכנס אתו מתחת לשולחן. לאחר שהזדהה עמו לחלוטין הוציא אותו אט-אט מהשיגעון. כך יש לנהוג כלפי העשירים. לא צריך להסביר להם שהם משובשים כי הרי לפי דעתם כספם הרב הוא הוכחה לשפיותם... יש ללכת עמם בדעה שלהם כדי לבררם ולתקנם.

(התועדות תשי"ס)

חולשה אינה חיסרון (חלק י' - ווארטים

קצרים)

+ החולשה הראשונה היא של הקב"ה בכבודו ובעצמו - "נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים". ולפיכך, גם לצדיקים יש חולשות-תאוות. הרבי התבטא על עצמו שיאני משוגע על משיח' (משוגע = אני משיח). זו חולשה בנפש. הרבי הודה שהוא חלש בנקודה הזו, שאינו יכול לחיות בלי משיח, עד כדי כך שהוא משוגע על זה. מי שמשוגע על משהו אחר - זו גם חולשה.

+ יהודה המכבי היה גיבור יותר מכל היוונים, אך נקרא מה"חלשים". חולשת עולם התיקון היא אהבתו-תאוותו שאינה תאוה לעצמו - "אנא אמלוד" שלו אלא שאינו יכול בלי ה', אינו יכול בלי בית המקדש כמו תאוות ה' לדירה בתחתונים.

גבורתו של יהודה המכבי נובעת מתוך חולשה. הוא קם להילחם מתוך חולשה לעם ישראל, מתוך אהבה שלמעלה מטעם ודעת ולא מתוך "אנא אמלוד". יוצא, שכל העולם מתחיל מהחולשה של התיקון, וגם ההתגברות באה מהחולשה.

+ כשאדם הוא מאד חלש, הוא לא יכול שלא לבכות. הרגע של הבכי הוא הרגע הכי מסוגל בחיים לעורר רחמים על הזולת, להרגיש את עצמו שייך לעם ישראל ולבקש את ביאת המשיח, את כל הדברים הטובים שבעולם. אין בחיים יותר מרגע של בקשה ותפילה המסוגל להביא את המשיח, שהוא גם הניגוד המשלים להבאת המשיח בעקשנות.

(כ"א אייר, תשי"ע)

אמרת הרב

מה העזרה הראשונה לגבי חרדות? לקחת חרדה ולגמד אותה.

פחד יצחק

את הפחד יש להמתיק, כלומר להפכו לצחוק, כמ"ש "פחד יצחק" - הפחד שעתיד לצחוק. לפי זה יוצא, שהפחד גופא הוא מקור של שמחה וצחוק בנפש. מסקנה לכאורה תמוהה, אך ההסבר לה הוא, שהפחד הוא דווקא מהכוחות החיוניים ביותר בנפש, ועל כן הוא מהווה בעצמו מקור של שמחה ועונג.

מהו פחד? עיקר הפחד הוא שיאני לא יודע מה יהיה מחר'. הפחד הוא תמיד מהעתיד, מהנעלם, ממה שעלול להיות בעוד רגע, בעוד יום, בעוד שנה. כמו למשל, אדם פוחד לפתוח את הדלת כי חושש ממה שעלול להיות בחוץ. ייתכן שהוא ינסה להמחיש לעצמו את הנעלם ממנו, אך זהו אך ורק דמיונו, שהוא מדמה מה עלול להיות.

ישנם כל מיני צורות של פחד: פחד של סתם אנשים, או של רשעים ואפילו צדיקים פוחדים... מהו פחד של צדיק? הצדיק פוחד שמא ישכח את התורה שלמד, כמ"ש "אשרי אדם מפחד תמיד", על דרך פירוש הבעש"ט על הפסוק "אשרי אדם לא יחשוב הוי' לו עוון" - אשרי אדם כזה, שכאשר הוא לא חושב על ה' רגע אחד, הדבר נחשב בעיניו כעוון.

מי לא פוחד? מי שבוטח! קיימים באדם שני מצבי נפש: לפחד או לבטוח. ברגע שהאדם בוטח במקום לפחד, אזי הביטחון הופך לשמחה, כמ"ש "כי בו ישמח לבנו, כי בשם קודשו בטחנו". הבוטח בה' הוא האדם השמח.

להמתיק את הפחד הכוונה, להגיע למצב שבו הפחד בעצמו יהפוך לביטחון בה' וע"י הביטחון יבוא האדם לשמחה וצחוק - "פחד יצחק".

איך מגיעים לביטחון? ע"י ההכרה ברחמי ה' שלא יקרה לו מאומה. וככל שהכרת הרחמים מתעצמת יותר, היא הופכת אצלו לביטחון חזק וגמור הממתיק את הפחד, ובמידה מסוימת אף מבטלו.

("אוצר הנפש" ב')

ניתן להשיג את ספרי "אוצר הנפש" בין כל

ספרי הרב גינזבורג באתר www.pnimi.org.il

או בטל' 050-6360882 או 1700700966

הרשמה לקבלת העלון: odedm@neto.net.il

